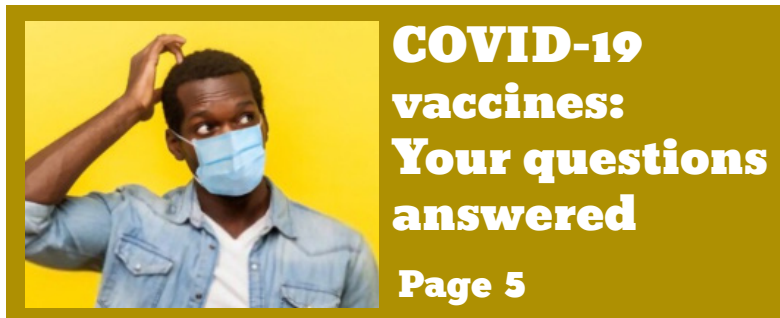

Vuk'uzenzele

Produced by: Government Communication & Information System (GCIS)

English/Xitsonga

Nhlangula 2021 Nkandiyiso 1

COVID-19 cases declining but don't wait to vaccinate

PRESIDENT CYRIL RAMAPHOSA has moved South Africa to Adjusted Alert Level 2 and encouraged citizens to get vaccinated.

Restrictions on movements of people and gatherings have been eased in South Africa following a steady decline in new COVID-19 infections.

This was announced by President Cyril Ramaphosa during an address to the nation recently. The President announced the move from Adjusted Alert Level 3 to Adjusted Alert Level 2 of the lockdown.

The President said the decrease in the number of new infections across the country spurred the decision to move the country to a lower level of restrictions.

"While the third wave is

not yet over, we have seen a sustained decline in infections across the country over the last few weeks."

President Ramaphosa said that after thorough consultations, Cabinet decided on the following measures for Adjusted Alert Level 2:

- The hours of curfew now start at 11pm and end at 4am.
- Non-essential establishments like restaurants, bars and fitness centres must close by 10pm to allow their employees and patrons to travel home before the start of the curfew.
- All gatherings have been

Cont. page 2

To read Vuk'uzenzele download the GOVAPP on:

Search for SA Government on Google playstore or appstore

CONTACT US

Website: www.gcis.gov.za
www.vukuzenzele.gov.za

Vuk'uzenzele

@VukuzenzeleNews

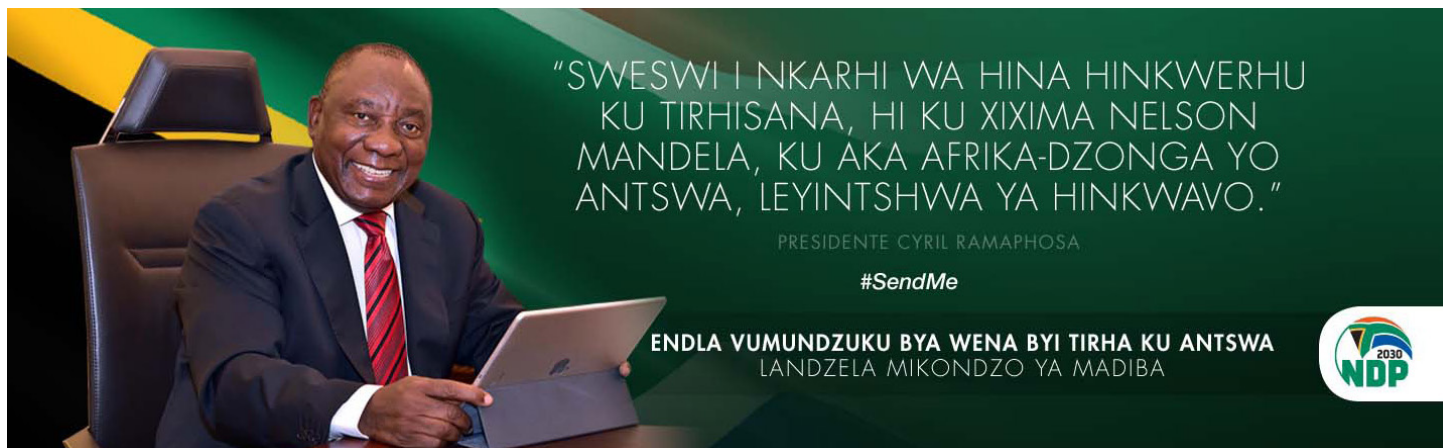
Email: vukuzenzele@gcis.gov.za

Tel: (+27) 12 473 0353

Tshedimosetso House:

1035 cnr Frances Baard and Festival streets, Hatfield, Pretoria, 0083

FREE COPY NOT FOR SALE

BRICS i xiphemu xa nkoka eka ku kula ka Afrika-Dzonga

Lembe ku nga si va na nhlawulo wo sungula wa xidemokirasi, Phuresidente Nelson Mandela u tsale atikili eka magazini wa *Foreign Policy* hi mayelana na pholisi ya matiko mambe ya vumundzuku ya Afrika-Dzonga leyintshwa.

Hi ku langutisisa ku cinca eka swinakulobye swa misava hinkwayo leswi swi tisiweke hi ku hela ka Nyimpi yo Tshwukiselana Mahlo, u tsarile leswaku matiko ya boheka ku “ku languta leswi nga kotekeka” loko ya lava ku tshovela mbuyelo wihi kumbe wihi kusuka eka timhaka ta matiko ya misava.

Kusukela eka ku cinca ka nkoka ka 1994 loko hi hambane ramakumu kungari na xihlawuhlawu ntsena kambe na xivumbeko xa le handle xa vuxaka bya matiko ya misava na vapulani va xona, pholisi ya matiko mambe ya Afrika-Dzonga yi ya emahlweni yi hlawulekisiwa hi “ku langutiwa loko ka leswi nga kotekeka”.

Swirhangana swa hina swa pholisi ya matiko mambe i mpfanganiso wa tipolitiki na ikhonomi swa xifundza, na ku landzelela nhluvukiso wa Afrika, ku vulavurisana ka matikonyingini na nkondletelo wa xidemokirasi, ku rhula na timfanelo ta vanhu.

Ku humelerisa leswi hi vumbile swinakulobye swa xiqhinga na havumbirhi bya matiko ya misava ya le Dzonga wa Malinghena ya le Hansi na ntirhisano wo vuyeriya matlhelo hinkwawo ya le N’walungu.

Ku tikatsa eka ntlawa wa BRICS wa matiko hi 2010 ku vi le ndzima ya nkoka eka ku lava ka hina ku kondletela

swirhangana swa hina swa nhluvukiso wa rixaka hi ku vumba vuxaka byo tiya na tiikhonomi leta ha tumbulukaka ta nkoka ta Brazil, Russia, India na China.

Hi ku tekela nhlokwani swiyimo hinkwaswo, matiko ya BRICS ya vumbiwa hi kwalomu ka 41% ta nhlalo ya vanhu va misava na ku endla kwalomu ka 24% ta GDP ya misava hinkwayo na kwalomu ka 16% ta mabindzu ya misava. Hi tshoverile mivuyelo ya vuxirho bya vuxaka lebya nkoka, ngopfungopfu eka xiyenge xa ntirhisano wa ikhonomi.

Mabindzu ya matiko mambirhi ya kurile, ngopfungopfu ya China na India, hi ku rhumeriwa ematikweni mambe switirhisiwambisi na ku xaviwa kusuka ematikweni mambe tinhundzu leti endliweke swi ri leswi ngenaka hi ndlela ya matimba. Matiko ya BRICS ya ya emahlweni ya va swihlovo swa nkoka swa vuvekisi byo kongoma bya matiko mambe eka mabindzu ya nkoka yo tanihi vucelamigodi, mimovha, vutleketli, eneji yo basa, vukorhokeri bya timali na IT.

Nkamabisiso wa 2018 wa vuxirho bya hina bya BRICS hi feme ya vukorhokeri bya xiphurofexinali, Deloitte wu lemuke leswaku vatirhisani va BRICS “va vekise hi kanharhu xumakulu xo tala etikweni loko ku fananisiwa

na malembe ya nkomo ku nga si fika 2011”. Vuvekisi lebyi na tiphurojeke leti endzhakukaswona swi tisile ku tumbuluxiwa ka mitirho yo tivikana.

Kusukelaloko ku tumbuluxiwele Bangi ya Nhluvukiso Leyintshwa, leyi tihofisi ta yona ta xifundza ti nga eJoni, Afrika-Dzonga yi vile muvuyeriwa wa nseketelo wa timali na wa xithekiniki wa tiphurojeke leti nga eka vutleketli, eneji yo basa, nsirhelelo wa mbangu, swimakiwakulu swa mati na ku hungutiwa ka ku tswongiwa ka rihiso exhibakabakeni.

Himpfhuka loko ku sungurilentungukulu wa COVID-19, Afrika-Dzonga yi amukerile \$2 ta tibiliyoni ta mpfuneto kusuka eka Bangi ya Nhluvukiso Leyintshwa ehansi ka Nongonoko wa Tiloni ta Xilamulelamhangu ta COVID-19 ku lwisana na ntungukulu lowu na ku seketela nhlakarhelo wa hina wa ikhonomi.

Ku tlhele ku va na ntirhisano wo tivikana na vatirhisani va hina va BRICS eka ku kuma switirhisiwa swo tisirhelela na ntirhisano hi mayelana na mfikelelo wa swisawutisi na hangalaso.

Sweswinyana hi teke xiave eka Samiti ya BRICS ya vu13, laha matiko ya BRICS ya nga twanana ku tiyisisa ntirhisano ku lwisana na COVID-19 na ku hlengelela nseketelo wa

xipolitiki na swipfuno swa timali leswi dingiwaka ku angula eka vulunghekeli bya mitungukulu ya nkarhi lowu taka.

Leswi swi katsa ku tumbuluxiwa ka Senthara ya Ndza-visiso na Nhluvukiso wa Swisawutisi ya BRICS ya le moyeni na Sisiteme yo Tsundzuxa ka ha ri na Nkarhi leyi Pfanganisiweke ya BRICS ku kota ku vhumba ku tumbuluka ka mitungukulu ya nkarhi lowu taka ya mavabyi yo tluetana.

Xiyenge xa nkoka xin’wana xa ntwanano ku vi le ku lemukiwa ka matlhelo hinkwawo ka tidokhumente ta rixaka ta nsawutiso na tisisiteme ta ku kamberiwa ka COVID-19 – leswi swi nga ta va swa nkoka eka ku teka rendzo ro tsemakanya mindzilekano eka nkarhi lowu taka. Nongoti wa ntirhisano wo vuyeriya matlhelo hinkwawo wu ta va wa nkoka ngopfungopfu eka nhlakarhelo wa ikhonomi ya misava hinkwayo, laha nhluvukiso wa nkandzingano wu vulaka leswaku matiko man’wana ya ta vuyela evutshan’wini hi ku hatlisa, loko man’wana ya ta salela endzhaku.

Hi ku seketela nhlakarhelo wa ikhonomi, vatirhisani va BRICS va twanane ku tiyisa ntirhisano eka tisekitara to nyika matimba to tanihi eneji, IT, sayense, thekinoloji na vutumbuluxi, vurimi na ikhonomi ya rihlaza. Leti hkwato i tisekitara ta nkoka leti kumiweke eka Nkungu ra ku Aka hi Vuntshwa na Nhlakarhelo ra Ikhonomi leri tivisiweke lembe leri hundzeke.

Ntirhisano na matiko man’wana ya BRICS, ngopfungopfu eka ndzima ya ndza-visiso ya vutumbuluxi, wu ta pfuna ku hatlisisa ku endliwa

ka tiindasitiri eka tiko ra ka hina na ku hi pfuna ku fikelela ku navela ka hina ka Ncincwa wa Tiindasitiri wa Vumune. Hi mayelana na mhaka leyi, mijekajekisano yi vile kona hi mayelana na ku tumbuluxiwa ka tipulatifomo ta BRICS ta ximfumo leswaku hi avelana maendlelonene, vutivi na vuswikoti, ku katsa ku tirhisiwa ka tipulatifomo ta thekinoloji ya swihlovo swo pfuleka.

Vatirhisani va BRICS va twanane leswaku matiko lama ha hluvukaka ya dinga mpfuno ku fikelela Swikongomelokulu swa Nhluvukiso lowu Yisekaka Emahlweni swa UN, na leswaku matiko lama nyikelaka ya fanele ku humelerisa ku tiyimisela ka wona hi mayelana na mhaka leyi. Leswi swi na nkoka ngopfungopfu loko ku tekeriwa enhlokwani hinkwaswo eka goza ra tilayimete. Ku fana na matiko yo tala, Afrika-Dzonga yi lava ku khoma ndlela ya nhluvukiso wa khaboni ya le hansi leyi yi katsaka hinkwawo, yi yisekaka emahlweni na ku tekela enhlokwani xiyimo xa hina tanihi tiko lera ra ha hluvukaka. Pulatifomo ya Ntirhisano wa Ndza-visiso wa Eneji ya BRICS yi ta va ya nkoka loko hi ya eka ku hambanisa swihlovo swa hina swa eneji.

Eka khumen’we wa malembe kusukelaloko hi tikatse eka BRICS, vuxirho bya hina byi tlakusile hi ndlela yo tivikana ku navela ka rixaka ra ka hina. Ku va xirho xa BRICS swi tlakusile xiyimo xa hina tanihi ikhonomi leyi tumbulukaka ya nkoka. Swi hi nyikile mfikelelo wa pholisi na vuswikoti bya xithekiniki bya tiikhonomi letikulu na ku va leti tiyeke, xikan’we na ku nyika nseketelo wa Bangi ya Nhluvukiso wa Rixaka. Swi tiyisile vugingirikeli bya hina eka xiteji xa misava hinkwayo, ngopfungopfu eka ku antswisa mihlangano ya matikonyingini.

Hi vuyeriwele eka ku va xiphemu xa rito ra nhlanganelo leri lwelaka ku antswisa mfumo wa misava hi ku ya hi nxiximano na vutifumi byo ringana bya tinxaka.

BRICS i yanoka wa xiqhinga lowukulu eka tiko ra ka hina, naswona yi ta ya mahlweni yi va tano ku ringana nkarhi wo leha lowu taka.

Swisawutiso swa COVID-19: Swivutiso swa n'wina swi hlamuriwile

Allison Cooper

Hi nongonoko wa nsawutiso wa Vuvabyi bya Khoronavhayirasi (COVID-19) eAfrika-Dzonga sweswi yi le matimbeni, Vuk'uzenzele yi kumile vuxokoxoko kusuka eka Ndzawulo ya Rihanyo ya Rixaka ku hlamula swin'wana swa swivutiso swa swisawutisi swa ntolovelo swa nsawutiso ku pfuna vaaki.

Xivutiso: Xana xisawutisi xi nga vanga COVID-19 kumbe ku ndzi endla ndzi kumeka ndzi ri na yona?

Nhlamulo: E-e. Ku hava na xin'we xa swisawutisi leswi tirhisiwaka eAfrika-Dzonga swi nga na xitsongwatsongwana xo hanya lexi vangaka COVID-19. Hikokwalaho, swi nge vangi xitsongwatsongwana naswona u nge tikumi u ri na xona endzhaku ka ku kuma xisawutisi.

Xivutiso: Xana i ntiyiso leswaku ku na mayikhirochipi eka swisawutisi, leyi yi landzelerisaka mifambafambo ya vanhu?

Nhlamulo: E-e. A ku na mayikhirochipi kumbe xitirhisiwa xo landzelerisa eka swisawutisi. Vaendli va swisawutisi va komberiwa ku tivisa swicheriwa eka Vulawuri byo Lawula Swimakiwa swa Rihanyo bya Afrika-Dzonga (SAHPRA) loko xisawutisi xi nga si pasisiwa ku tirhisiwa.

Xivutiso: Ndzi twile leswaku swisawutisi swi na mfungho wa Xivandzana – 666. Xana i ntiyiso?

Nhlamulo: E-e. Swisawutisi a swi na vuxaka na mihlangano ya vukhongeri yihi kumbe yihi naswona swi nge cheriwi mimoya, mademona kumbe swicheriwa swo anakanyiwa swin'wana.

Xivutiso: Xana ndzi nga sawutisiwa loko ndzi tikile?

Nhlamulo: Wansati loyi a tikeke a nga khomiwa hi COVID-19 hi ku olova. Ku

sawutisiwa swi nga sivela wansati loyi a tikeke eka ku vabya hi ndlela yo tikisa.

Xivutiso: Xana ndzi fanele ku yima ku mamisa leswaku ndzi sawutisiwa?

Nhlamulo: Nhlangano wa Rihanyo wa Misava na Ndzawulo ya Rihanyo a swi bumabumeli ku yima ku mamisa loko munhu a fanele ku sawutisiwa ehenhla ka COVID-19. Swisawutisi swi bumabumeriwa ku tirhisiwa hi vamanana lava mamisaka.

Xivutiso: Xana ndzi nga kuma xisawutisi xikan'wekan'we endzhaku ka ku khomiwa hi COVID-19?

Nhlamulo: E-e. Munhu wihi kumbe wihi loyi a nga khomiwa hi COVID-19 u boheka ku yima mpimohansi wa 30 wa masiku kufikelaloko swikombeto swa yena swi yima.

Xivutiso: Ndzi na swikoweto swa COVID-19, xana swi hlayisekile ku sawutisiwa?

Nhlamulo: E-e. A wu fanelangi ku kuma xisawutisi loko u ri na swikombeto swa COVID-19. Swa antswa u kamberiwa.

Xivutiso: Xana ndzi nga kuma mpimamurhi wa mina wa vumbirhi wa xisawutisi xa Pfizer ku nga si fika 42 wa masiku endzhaku ka ntlhavelo wa mina wo sungula?

Nhlamulo: E-e. U ringanerile ntsena ku kuma ntlhavelo wa wena wa vumbirhi endzhaku ka 42 wa masiku.

Xivutiso: Xana ndzi dinga ku sawutisiwa loko ndzi horile COVID-19? Xana miri wa mina wu nge lwisani na xitsongwatsongwana hi woxe, ku nga ri na ku xanisiwa hi switatlhelo swa xisawutisi?

Nhlamulo: Vumbhoni byi komba leswaku angulo wa miri wa wena, loko u vabya COVID-19, wu le hansi swinene no koma kutlula angulo eka xisawutisi. Ku kuma xisawutisi swi ta ku nyika angulo wa nsawutiso wa matimba swinene na ku va wo leha wu tlhela wu kondzelela. Switatlhelo swa xisawutisi swi vevukile naswona a swi heti kutlula siku kumbe mambirhi, loko ku vabya COVID-19 swi nga vanga ku amukeriwa exibedhlele kumbe rifu.

Xivutiso: Xana vanhu lava nga na mavabyi yo godzo-

mbela, yo tanihi mahayihayi, va nga kuma xisawutisi?

Nhlamulo: Vanhu lava nga na mavabyi yo godzombela va le nxungetweni wa le henhla wo khomiwa hi COVID-19 yo tikisa. Hikokwalaho, va ta vuyeriwa swinene loko vo kuma xisawutisi.

Xivutiso: Loko eka nkarhi lowu nga hundza ndzi vile na angulo wa rinyenyanyenya ra miri ra murhi kumbe xisawutisi, xana ndzi fanele ku kuma xisawutisi?

Nhlamulo: Munhu wihi kumbe wihi loyi a nga na matimu ya miangulo ya rinyenyanyenya ra miri ra swisawutisi swin'wana kumbe mirhi yin'wana u fanele ku rhanga a vulavula na mutirhi wa yena wa rihanyo.

Xivutiso: Xana wu na khombo kufika kwihi angulo wa rinyenyanyenya ra miri eka xisawutisi?

Nhlamulo: Miangulo ya rinyenyanyenya ra miri yo tikisa ya kala. Angulo wa rinyenyanyenya ra miri hakanyingi yi humelela endzeni ka tisekondi kumbe timinete endzhaku ka ku kuma xisawutisi. Hi yona mhaka

vanhu hinkwavo va bohekaka ku yima eka ndhawu ya nxiyaxiyo ku ringana 15 wa timinete endzhaku ka ku kuma xisawutisi xa vona.

Xivutiso: Xana swi hlayisekile ku kuma xisawutisi loko u ri na rinyenyanyenya ra matandza?

Nhlamulo: Ina, ku hava na xin'we xa swisawutisi swa COVID-19 swi nga na phurotheni ya matandza.

Xivutiso: Ndzi twile hi ta ku lova ka vadyuhari xinkandzana endzhaku ka ku sawutisiwa. Xana xisawutisi xi hlayisekile eka vadyuhari?

Nhlamulo: Xisawutisi xi hlayisekile naswona xi tirha hi ndlela ya le henhla ku sivela vuvabyi bya COVID-19 byo tikisa na rifu. Hi ku tirhisa xisawutisi, hi vona ku chika lokukulu eka mafu ya COVID-19 eka vadyuhari ematikweni yo talanyana.

Xivutiso: Hikwalahokayini vanhu van'wana va ha khomiwa hi COVID-19 endzeni ka mavhiki mambirhi ya ku kuma xisawutisi?

Nhlamulo: U va u sawutisiwile hi ku hetiseka 30 wa masiku endzhaku ka ku kuma xisawutisi xa Johnson & Johnson kumbe mavhiki mambirhi endzhaku ka mpimamurhi wa vumbirhi wa Pfizer. Loko wo kumana na xitsongwatsongwana u nga si sawutisiwa hi ku hetiseka, u nga khomiwa hi vuvabyi.

Xivutiso: Xana xisawutisi xi sivela hi ku hetiseka ku khomiwa hi ntluletavuvabyi wa COVID-19?

Nhlamulo: E-e. Hambi endzhakukaloko wa ha ku sawutisiwa hi ku hetiseka u nga ha khomiwa hi COVID-19. Hambiswiritano, xisawutisi xi hunguta nxungeto wa ntluletavuvabyi wa COVID-19 wo tikisa, ku amukeriwa exibedhlele na rifu.

Ku kuma vuxokoxoko byo tala, yana eka
<https://sacoronavirus.co.za>